

Arolygiaeth Ei Fawrhydi dros Addysg a Hyfforddiant yng Nghymru
His Majesty's Inspectorate for Education and Training in Wales

Adroddiad ar wasanaethau addysg yng

Nghyngor Gwynedd

**Swyddfa'r Cyngor
Stryd y Jêl
Caernarfon
LL55 1SH**

Dyddiad yr arolygiad: Mehefin 2023

gan

**Estyn, Arolygiaeth Ei Fawrhydi dros Addysg a Hyfforddiant
yng Nghymru**

Ynglŷn â Chyngor Gwynedd

Mae gan Gyngor Gwynedd yng Ngogledd Orllewin Cymru gyfanswm poblogaeth o tua 117,000. Mae'r awdurdod lleol yn cynnal 95 o ysgolion prif ffrwd. Mae 79 o ysgolion cynradd, 12 ysgol uwchradd a dwy ysgol pob oed. Mae'r awdurdod lleol hefyd yn cynnal dwy ysgol arbennig. Dechreuodd y Prif Weithredwr ar ei swydd ym mis Ebrill 2021 a phenodwyd y Pennaeth Addysg yn Nhachwedd 2017. Mae Arweinydd y Cyngor wedi bod yn ei rôl ers Mai 2017 a dechreuodd yr Aelod Cabinet ar gyfer Addysg ar y swydd hon ym mis Mai 2022.

Cynhaliwyd arolygiad diwethaf yr awdurdod lleol yn 2013. Mae Cyngor Gwynedd yn un o chwe awdurdod lleol o fewn gwasanaeth effeithiolrwydd a gwella ysgolion rhanbarthol y gogledd (GwE). Yn 2022-2023, mae cyllideb addysg net yr awdurdod lleol tua £121,488,000. Y gyllideb ysgol ddirprwyedig fesul disgybl yn 2022-23 yw £5,277, sy'n uwch na chyfartaledd Cymru o £5,032.

Mae arolygwyr yn ystyried ystod eang o wybodaeth am y boblogaeth leol wrth werthuso canlyniadau ac ansawdd gwasanaethau addysg. Maent yn ystyried y wybodaeth hon ochr yn ochr â gwybodaeth am y boblogaeth genedlaethol. Dyma beth o'r wybodaeth fwyaf defnyddiol am blant a phobl ifanc Gwynedd:

- Dros gyfnod o dair blynedd, mae 13.5% o ddisgyblion rhwng 5 a 15 oed yn gymwys i gael prydau ysgol am ddim, sy'n is na chyfartaledd Cymru o 23%. Mae 8.2% o ddisgyblion rhwng 5 a 15 oed yn dod o leiafrifoedd ethnig, sy'n is na chyfartaledd Cymru o 13.3%.
- Mae cyfanswm o 275 o blant yng ngofal yr awdurdod lleol.
- Mae gan 8.2% o ddisgyblion rhwng 5 a 15 oed anghenion dysgu ychwanegol neu addysgol arbennig (Gweithredu Ysgolion).
- Mae gan 8.8% o ddisgyblion rhwng 5 a 15 oed anghenion dysgu ychwanegol neu addysgol arbennig (Gweithredu ar yr Ysgol a Mwy).
- Mae gan 2.7% o ddisgyblion rhwng 5 a 15 oed anghenion dysgu ychwanegol neu addysgol arbennig (Datganiad).
- Mae gan 1.1% o ddisgyblion rhwng 5 a 15 oed anghenion dysgu ychwanegol neu addysgol arbennig (Cynllun Datblygu Unigol).
- Mae gan 1.4% o ddisgyblion 5 i 15 oed Saesneg fel iaith ychwanegol (A, B neu C).
- Mae 63.4% o ddisgyblion 5 oed neu hŷn yn rhugl yn y Gymraeg, sy'n uwch na chyfartaledd Cymru o 15.6.

Crynodeb

Nod arweinwyr Cyngor Gwynedd yw sicrhau'r cychwyn gorau i blant a phobl ifanc y sir. Mae addysg yn flaenoriaeth glir yng nghynlluniau'r Cyngor ac mae rhoi anghenion trigolion y sir wrth galon gwaith yr awdurdod yn greiddiol i'r 'Ffordd Gwynedd' o weithio. Mae staff yr awdurdod yn coleddu egwyddorion 'Ffordd Gwynedd' ac yn ymdrechu i ymgorffori'r egwyddorion hyn yn eu gwaith o ddydd i dydd.

At ei gilydd a thros amser mae deilliannau arolygiadau o ysgolion a lleoliadau addysg eraill Cyngor Gwynedd yn gryf. Mae'r awdurdod yn gweithio'n gynhyrchiol gyda gwasanaeth effeithiolrwydd a gwella ysgolion rhanbarthol y gogledd (GwE) er mwyn cefnogi darparwyr ac mae gan swyddogion yr awdurdod a GwE adnabyddiaeth dda ohonynt. Yn ddiweddar, maent wedi cryfhau eu systemau casglu a rhannu gwybodaeth ac mae hyn wedi gwella ansawdd y trafodaethau am ddarparwyr unigol. Mae blaenoriaethau GwE yn seiliedig ar flaenoriaethau ysgolion y rhanbarth. Mae hyn yn helpu'r gwasanaeth i ymateb yn addas i anghenion darparwyr ac yn sicrhau bod y ddarpariaeth datblygiad proffesiynol yn bwrpasol. Yn gyffredinol, mae'r ymyrraeth i gefnogi ysgolion sydd yn peri pryder yn effeithiol ond mewn ychydig iawn o achosion nid yw wedi bod yn ddigon amserol.

Mae lles plant a phobl ifanc Gwynedd yn elwa o'r gefnogaeth a gynigir gan y Gwasanaeth Ieuenctid. Mae hyn yn arbennig o wir am ddisgyblion bregus sydd mewn perygl o beidio bod mewn addysg, cyflogaeth neu hyfforddiant wedi iddynt adael yr ysgol. Yn hanesyddol, roedd cyfraddau presenoldeb ysgolion Gwynedd yn gryf, ond nid ydynt yn cymharu'n dda â chyfraddau cenedlaethol ar hyn o bryd. Mae hyn yn rhannol am nad oes digon o ffocws strategol ar fonitro na hyrwyddo presenoldeb, yn enwedig felly presenoldeb grwpiau fel disgyblion sydd yn gymwys i brydau ysgol am ddim.

Mae'r ddarpariaeth ar gyfer disgyblion sydd ag anawsterau cymdeithasol, emosiynol ac ymddygiadol wedi cryfhau dros y blynyddoedd diwethaf. Erbyn hyn, mae mwy o gapasiti i gefnogi'r disgyblion hyn ac mae'r trefniadau rheoli yn fwy clir. Fodd bynnag, nid yw statws na'r camau mynediad ar gyfer yr hybiau cefnogi ymddygiad yn gwbl eglur. Yn ogystal, nid oes gan uwch-arweinwyr drosolwg strategol o'r deilliannau na natur nac ansawdd y ddarpariaeth hon.

Mae hybu'r iaith Gymraeg yn flaenoriaeth amlwg i'r awdurdod a'r gwasanaeth addysg. Mae'r awdurdod yn buddsoddi'n helaeth er mwyn sicrhau mynediad i addysg a phrofiadau cyfrwng Gymraeg a dwyieithog i holl blant a phobl ifanc y sir. Mae'r canolfannau trochi yn arbennig o lwyddiannus o ran galluogi hwyrddyfodiaid i'r iaith i gaffael yn y Gymraeg. Mae'r staff yn y canolfannau hyn hefyd yn darparu hyfforddiant buddiol i staff o fewn ysgolion a lleoliadau prif lif ar sut i gefnogi'r disgyblion hyn.

Nodwedd gref o waith yr awdurdod o ran y Gymraeg yw'r ystod o adnoddau gwerthfawr cyfrwng Gymraeg mae staff yr awdurdod wedi'u datblygu. Mewn ymateb i'r prinder cyffredinol yn y maes hwn, maent wedi datblygu adnoddau Gymraeg ar gyfer disgyblion ag anghenion dysgu ychwanegol (ADY) a'u teuluoedd. Mae hyn yn cynnwys datblygu neu addasu adnoddau sydd yn briodol i gyd-destun yr awdurdod yn ogystal a sicrhau hawliau cyfieithu ar gyfer adnoddau rhyngwladol. Mae staff y

gyfundrefn drochi wedi datblygu adnodd rhithwir blaengar i ymarfer patrymau iaith a geirfa a phodlediadau pwrpasol ar fanteision dysgu Cymraeg.

Mae'r awdurdod yn darparu arlwy eang o gyrsiau ôl-16 sydd yn ymateb i anghenion ieithyddol ac economaidd y sir. Mae Consortiwm Addysg ôl-16 Gwynedd a Môn yn cydweithio'n effeithiol er mwyn darparu ystod o gyrsiau i ddisgyblion ar draws amrywiaeth o leoliadau. Gall hyn achosi heriau teithio i ddisgyblion ac mae'r awdurdod yn darparu tocyn teithio am ddim er mwyn lliniaru hyn. Ers rhai blynyddoedd, mae'r awdurdod wedi bod yn adolygu trefniadau addysg ôl-16 Arfon ond mae'r broses hon wedi bod yn araf.

Mae enghreifftiau cadarnhaol o arweinwyr yn rhoi ar waith strategaethau buddiol sydd wedi arwain at welliannau. Mae'r rhain yn cynnwys strategaeth ddigidol yr awdurdod, y gwaith ar foderneiddio ysgolion a chryfhau'r ddarpariaeth drochi. Fodd bynnag, nid yw arweinwyr wedi bod yn ddigon strategol wrth fynd i'r afael â phob agwedd o'u gwaith. Yn benodol, nid yw eu gwaith gwella wedi bod yn ddigon effeithiol o ran y ddarpariaeth ar gyfer disgyblion ag anawsterau cymdeithasol, emosiynol ac ymddygiadol, gwella presenoldeb nac adolygu'r ddarpariaeth ôl-16 yn Arfon.

Mae trefniadau diogelu o fewn y gwasanaeth addysg yn gyffredinol gadarn. Mae swyddogion yn deall eu rolau a'u cyfrifoldebau yn y maes ac yn cyd-weithio'n effeithiol gyda swyddogion gwasanaethau plant. Rhoddir cefnogaeth werthfawr i ddarparwyr o ran diogelu ac mae ansawdd gweithredu Rhan 5 o Weithdrefnau Diogelu Cymru yn drylwyr iawn.

Mae gan yr awdurdod ddealltwriaeth dda o'r sefyllfa ariannol o fewn y gwasanaeth addysg. Yn hanesyddol, mae'r awdurdod wedi llwyddo i warchod y gwasanaeth rhag toriadau ond mae hyn wedi profi'n fwy heriol yn sgil yr heriau ariannol cyfredol.

Argymhellion

- A1 Sicrhau bod arweinwyr yn gweithredu yn strategol ar bob agwedd o'u gwaith a bod ganddynt oruchwyliaeth addas ac ystyriaeth lawn o risg ynghylch agweddau pwysig sydd wedi codi yn ystod yr arolygiad
- A2 Gwella trefniadau monitro, gwerthuso a hyrwyddo presenoldeb disgyblion
- A3 Cryfhau'r ddarpariaeth i ymateb i anghenion disgyblion â chanddynt anawsterau cymdeithasol, emosiynol ac ymddygiadol a sicrhau trefniadau monitro a gwella ansawdd y ddarpariaeth honno

Beth sy'n digwydd nesaf

Yn dilyn cyhoeddi'r adroddiad arolygu, dylai'r awdurdod lleol ddiweddarau ei gynlluniau er mwyn mynd i'r afael â'r argymhellion ac ystyried y diffygion a nodwyd gan y broses arolygu. Dylai'r awdurdod lleol ddiweddarau ei gynlluniau o fewn tri mis o gyhoeddi'r adroddiad arolygu.

Bydd Estyn yn gwahodd y darparwr i baratoi astudiaethau achos yn gysylltiedig â'i gwaith yn datblygu adnoddau cyfrwng Cymraeg ar gyfer disgyblion ag anghenion addysgu ychwanegol (ADY) a'u teuluoedd, ac ar gyfer trochi iaith. Bydd yr astudiaeth yn cael ei rhannu ar wefan Estyn.

Prif ganfyddiadau

Deilliannau

Ni allwn ddarparu gwerthusiad llawn o ddeilliannau. Mae hyn o ganlyniad i effaith pandemig COVID-19, a achosodd atal arolygiadau o ysgolion a'r rhan fwyaf o ddarparwyr addysg eraill er mis Mawrth 2020. Mae hefyd o ganlyniad i'r diffyg data am ddeilliannau y gellir ei gymharu dros gyfnod oherwydd achosodd y pandemig newidiadau i'r ffordd y dyfarnwyd cymwysterau. Effeithiodd hyn hefyd ar y rhan fwyaf o'r data arall rydym yn ei ystyried wrth wneud gwerthusiadau, fel presenoldeb ysgol, gwaharddiadau ysgol a chyrchfannau dysgwyr ôl-16, ond rydym wedi ail-ddechrau derbyn y math yma o ddata yn ddiweddar. Mae unrhyw werthusiadau sy'n dilyn yn darparu cyd-destun trwy adrodd ar ddeilliannau cyn y pandemig neu'n ymwneud â deilliannau mwy diweddar ble mae sail y dystiolaeth yn ddilys a dibynadwy.

At ei gilydd a thros amser, mae deilliannau arolygiadau o ysgolion Gwynedd yn gryf. Rhwng mis Medi 2017 a mis Mawrth 2020 arolygom 46 o leoliadau. Mae hyn yn cynnwys 35 ysgol gynradd, naw ysgol uwchradd, un ysgol pob oed ac un ysgol arbennig. Ar y cyfan, roedd deilliannau'r arolygiadau yn gadarnhaol, yn enwedig felly yn yr ysgolion cynradd. O'r ysgolion cynradd, barnwyd bod angen dilyniant mewn dim ond tair ohonynt. O'r ysgolion uwchradd a phob oed a arolygwyd, barnwyd bod angen dilyniant mewn pedair ohonynt, gan gynnwys gweithgarwch dilynol statudol mewn dwy o'r ysgolion hyn. Barnwyd bod angen mesurau arbennig ar un ysgol, gwelliant sylweddol ar ysgol arall ac adolygiad gan Estyn ar ddwy ysgol. Bellach, yn dilyn gwelliannau, nid yw'r un o'r ysgolion hyn angen gweithgarwch dilynol. O Fedi 2019 (pan newidiwyd y drefn ar gyfer arolygu yn y sector) arolygom 11 lleoliad meithrin nas cynhelir ond ni roddwyd yr un ohonynt mewn categori dilynol.

Ers Chwefror 2022, pan ail-ddechreuom arolygu ysgolion yn dilyn y pandemig, mae 25 o leoliadau wedi cael eu harolygu. Mae hyn yn cynnwys naw ysgol gynradd, un ysgol uwchradd a 15 meithrinfa nas cynhelir. Yn gyffredinol, mae'r deilliannau yn gadarnhaol a ni farnwyd bod angen gweithgarwch dilynol statudol ar unrhyw leoliad. Doedd dim dilyniant ar gyfer y meithrinfeydd nac ar gyfer saith ysgol gynradd. Barnwyd bod angen adolygu gan Estyn ar ddwy ysgol gynradd a'r ysgol uwchradd.

Rhwng 2017 a 2019, roedd perfformiad y mwyafrif o ysgolion uwchradd Gwynedd yn well neu'n debyg i ddisgwyliadau yn llawer o'r dangosyddion perfformiad yng Nghyfnod Allweddol 4. Roedd perfformiad lleiafrif o ysgolion uwchradd yn is neu'n sylweddol is na'r disgwyl. Perfformiodd disgyblion Gwynedd sy'n gymwys i gael prydau ysgol am ddim yn gyson well na chyfartaledd Cymru mewn llawer o ddangosyddion perfformiad allweddol rhwng 2017 a 2019. Roedd perfformiad y grŵp hwn o ddisgyblion yn y dangosydd 5 gradd A*-A mewn TGAU neu gyfwerth ychydig yn is na chyfartaledd Cymru dros yr un cyfnod.

Roedd y farn ar gyfer lles ac agweddau at ddysgu yn dda neu'n well yn y rhan fwyaf o arolygiadau Gwynedd yn ystod y cylch arolygu o Fedi 2017 hyd Mawrth 2020. O'r 46 ysgol arolygwyd yn y cyfnod hwn, fe gafwyd lles ac agweddau at ddysgu yn dda neu'n well ym mron bob un.

Yn hanesyddol a chyn y pandemig, roedd cyfraddau presenoldeb ysgolion Gwynedd yn gryf. Fodd bynnag, nid yw'r cyfraddau presenoldeb presennol, yn enwedig yn y rhan fwyaf o ysgolion uwchradd yr awdurdod, yn cymharu'n dda â chyfraddau cenedlaethol. Mae hyn yn rhannol oherwydd nad oes ffocws digonol gan yr awdurdod ar y prosesau tynn a chllir oedd ar waith i hyrwyddo presenoldeb cyn y pandemig. Mae'r awdurdod wedi adnabod yr angen i ail-sefydlu'r gwaith strategol i hyrwyddo presenoldeb. At ei gilydd, mae'r arweinyddiaeth wedi bod yn araf yn adnabod yr angen i ail-flaenoriaethu'r gwaith hwn. Mae'r swyddogion yn dadansoddi ac adrodd ar bresenoldeb fesul ysgol, ond nid ydynt yn dadansoddi nac yn monitro data presenoldeb yn ddigon ffocws. Er enghraifft, nid ydynt yn dadansoddi presenoldeb grwpiau penodol o ddysgwyr, ac o'r herwydd nid oes ganddynt afael sicr ar dueddiadau a phatrymau presenoldeb grwpiau, megis disgyblion sy'n gymwys i brydau ysgol am ddim.

Yn nhair o'r pum mlynedd hyd at 2021 roedd y raddfa waharddiadau parhaol yn is neu'n debyg i'r raddfa genedlaethol. Dros yr un cyfnod, cododd y raddfa waharddiadau pum niwrnod neu lai yn raddol o fod yn sylweddol islaw'r raddfa genedlaethol i fod yn debyg iawn yn 2021. Roedd y raddfa waharddiadau dros bum niwrnod yn uwch na'r cyfartaledd genedlaethol yn nhair o'r pum mlynedd dros y cyfnod hwn.

Mae cyfleoedd achlysurol i ddisgyblion gyfrannu at benderfyniadau corfforaethol. Er enghraifft, ymgynghorwyd â phlant yn yr adolygiad mewnol diweddar o'r gwasanaethau addysg a phlant. Yn ogystal, mae'r gwasanaeth ieuentid yn holi barnau pobl ifanc ynghylch eu hanghenion a'r ddarpariaeth sydd ar gael iddynt ac yn addasu a datblygu'r gwasanaeth yn sgil hyn. Mae swyddogion yr awdurdod wedi dechrau datblygu dulliau mwy ffurfiol a rheolaidd o gyrchu barnau plant a phobl ifanc.

Mae'r gwasanaeth ieuentid yn hyrwyddo a chefnogi lles disgyblion trwy amrywiaeth o weithgareddau buddiol. Trwy'r gwaith hwn mae pobl ifanc yn gwneud cyfraniadau cadarnhaol i'w cymunedau lleol a'u cyfoedion. Er enghraifft, trefnasant 'Ŵyl Llesiant' i hybu iechyd meddwl a lles pobl ifanc.

Cameo – Yr Ŵyl Llesiant

Mewn ymateb i ddymuniadau pobl ifanc, bu i weithwyr ieuenctid eu cefnogi i arwain ar gynllunio gŵyl llesiant er hybu iechyd meddwl a lles pobl ifanc a darparu mynediad at wybodaeth a chefnogaeth gan ystod o wasanaethau. Datblygodd yr Ŵyl i fod yn ddigwyddiad wythnos o hyd ledled y sir. Roedd 31 o sefydliadau ynghlwm â'r Ŵyl a chynhaliwyd 49 o sesiynau amrywiol yn ystod yr wythnos. Yn ogystal, dosbarthwyd dros 700 o flychau lles i bobl ifanc.

Mae gweithwyr ieuenctid wedi eu lleoli ym mhob ysgol uwchradd am gyfnodau penodol bob wythnos. Maent yn cydweithio gydag asiantaethau eraill er mwyn adnabod a chefnogi disgyblion bregus trwy ddarparu mynediad at weithgareddau a chynngor gwerthfawr. Cefnogant y bobl ifanc hyn trwy gynnig mynediad at gefnogaeth fwy dwys a phersonol. Mae eu gwaith yn cyfrannu at sicrhau bod disgyblion ym Mlwyddyn 11 yn symud ymlaen yn briodol at y camau nesaf o ran eu haddysg, cyflogaeth neu hyfforddiant. Bu nifer y bobl ifanc nad ydynt mewn addysg, cyflogaeth neu hyfforddiant ar ddiwedd Blwyddyn 11 yn is na'r cyfartaledd cenedlaethol mewn 4 or 5 mlynedd diwethaf.

Gwasanaethau addysg

Pa mor drylwyr y mae'r awdurdod lleol yn herio perfformiad ysgolion ac yn sicrhau eu bod yn cael cymorth priodol ac amserol i'w helpu i wella?

Mae adran addysg Gwynedd yn cydweithio'n agos ac effeithiol gyda gwasanaeth effeithiolrwydd a gwella ysgolion rhanbarthol y gogledd (GwE) er mwyn gwella'r ddarpariaeth mae ysgolion yr awdurdod yn ei gynnig. Mae dealltwriaeth gytûn o rolau pawb ac mae swyddogion yn cydweithio'n glos a chynhyrchiol fel un tîm.

Mae gan swyddogion yr adran addysg a GwE feddylfryd gadarnhaol yn seiliedig ar gefnogi ysgolion i wella trwy weithio ochr yn ochr gyda'u harweinwyr er mwyn gwerthuso'r ddarpariaeth a chynllunio gwelliant. Maent yn gwneud defnydd effeithiol o weithgareddau sy'n deillio o dystiolaeth uniongyrchol, fel craffu ar lyfrau ac arsylwi gwersi er mwyn dod i farn am ansawdd y ddarpariaeth ac adnabod llwyddiannau a meysydd i wella.

Dros amser, mae swyddogion yr awdurdod wedi derbyn gwybodaeth ddefnyddiol am berfformiad ysgolion, ac at ei gilydd, maent wedi gwneud defnydd addas o'r wybodaeth hon. Yn ddiweddar mae swyddogion GwE wedi cryfhau'r prosesau rhannu gwybodaeth trwy ddefnyddio meddalwedd penodol. Mae hyn wedi galluogi swyddogion yr awdurdod i gael mynediad rhwydd at ystod gynhwysfawr o wybodaeth gyfredol am yr holl ysgolion. O ganlyniad, mae gan swyddogion addysg yr awdurdod a swyddogion GwE adnabyddiaeth dda o ysgolion yr awdurdod. Maent yn adnabod prif gryfderau a meysydd gwella ysgolion yn gywir. Mae GwE yn darparu arlwy gynhwysfawr o gefnogaeth berthnasol i ysgolion Gwynedd, ac mae cynllun cefnogi unigol ar gyfer bob ysgol sy'n tynnu ar yr arlwy hwn. Yn ogystal, maent yn trefnu ymyrraeth ychwanegol fel bo angen.

Mae swyddogion yr awdurdod a swyddogion GwE yn cyfarfod yn rheolaidd i drafod ysgolion unigol, clystyrau a themâu cyffredinol. Maent yn trafod anghenion ysgolion ar wahanol haenau yn ystod cyfarfodydd o'r Bwrdd Adnabod Angen, y Bwrdd Cefnogi Ysgolion a'r Bwrdd Ansawdd Sirol. Gwnânt ddefnydd effeithiol o drothwyon a sbardunau penodol i ddyrchafu ysgolion lle mae pryderon yn cynyddu. Trwy'r Bwrdd Ansawdd Sirol, mae uwch-swyddogion a'r aelod cabinet addysg yn cyfrannu at y trafodaethau hyn ac yn herio'r swyddogion am effaith eu gwaith i gefnogi ysgolion. Mae'r trefniadau rhannu gwybodaeth newydd wedi cyfrannu at welliant diweddar yn ansawdd a miniogrwydd y trafodaethau yn y cyfarfodydd hyn. Fodd bynnag, mewn ychydig iawn o achosion, nid yw'r ymyrraeth i gefnogi ysgolion sy'n achosi pryder wedi bod yn ddigon amserol. Yn ogystal, nid yw swyddogion yr awdurdod bob amser yn gwneud defnydd digon strategol o wybodaeth am bresenoldeb disgyblion, gan gynnwys grwpiau o ddisgyblion, er mwyn herio ysgolion i wella'r agwedd hon.

Mae GwE yn adnabod blaenoriaethau lefel uchel addas trwy eu Cynllun Busnes Rhanbarthol, sydd yn seiliedig ar eu hadnabyddiaeth o anghenion ysgolion unigol. Mae'r cynllun hwn yn cael ei gymeradwyo'n flynyddol gan y Cyd-Bwyllgor, sydd yn cynnwys Aelod Cabinet Addysg Awdurdod Lleol Gwynedd, a'r Bwrdd Rheoli sy'n cynnwys Pennaeth Addysg yr awdurdod. O ganlyniad, gall yr awdurdod sicrhau bod yr hyn y mae GwE yn ei gynnig yn ymateb yn agos i ofynion lleol yr awdurdod.

Mewn ychydig iawn o achosion, mae'r awdurdod yn adnabod blaenoriaethau lleol ychwanegol, sef agweddau lle maent angen cefnogaeth ychwanegol tu hwnt i'r hyn sydd ar gael trwy arlwy canolog GwE. Yn achos Gwynedd, mae'r awdurdod wedi adnabod bod anawsterau recriwtio arweinwyr yn golygu bod angen adnabod darpar arweinwyr y dyfodol yn gynt a chynllunio olyniaeth mewn arweinyddiaeth ar bob lefel ac ar draws y sectorau. Yn ddiweddar, mae GwE wedi cynllunio camau gweithredu priodol i gefnogi'r maes yma, sy'n mynd tu hwnt i'r arlwy eang o hyfforddiant ar gyfer arweinwyr sydd eisoes yn ei le.

Mae gan GwE gynnig dysgu proffesiynol cynhwysfawr ar gyfer y gweithlu addysgu. Yn ogystal, maent yn hyrwyddo cydweithio ysgol-i-ysgol yn effeithiol, er enghraifft wrth i ysgolion cynradd gydweithio'n agos mewn clystyrau, ac wrth i ysgolion uwchradd ac arbennig gydweithio gyda rhai eraill ar draws y rhanbarth mewn 'cynghreiriau' o ysgolion sydd â chyd-destun tebyg. Maent wedi sefydlu partneriaethau defnyddiol er mwyn datblygu medrau arfarnu arweinwyr, er enghraifft wrth iddynt graffu ar waith disgyblion ar y cyd gyda chydweithwyr o ysgolion eraill.

Mae'r awdurdod yn dal y rhanbarth i gyfrif yn briodol am ansawdd ac effaith ei gwaith trwy'r Bwrdd Rheoli a'r Cyd-Bwyllgor. Mae aelodau etholedig yn herio swyddogion GwE yn addas trwy gyfarfodydd craffu.

Pa mor dda y mae'r awdurdod yn cynorthwyo pobl ifanc i gael addysg neu hyfforddiant ôl-16 addas?

Dyhead yr awdurdod lleol yw sicrhau addysg ôl-16 o safon uchel ble mae dewis eang o gyrsiau a chymwysterau sy'n ymateb i anghenion yr economi leol, rhanbarthol a chenedlaethol ar gyfer holl ddysgwyr Gwynedd. Sefydlwyd Consortiwm Addysg ôl-16 Gwynedd a Môn i weithredu'r weledigaeth hon. Mae'r consortiwm yn cynnwys ysgolion ble mae chweched dosbarth, coleg addysg bellach sydd â safleoedd ym

Mangor, Glynllifon, Pwllheli, Dolgellau a Llangefni ac awdurdodau lleol Gwynedd a Môn. Golyga'r gwaith partneriaeth gwerthfawr hyn bod ystod helaeth o gyrsiau ar gael i ddysgwyr. Yn ogystal, mae cynnig hyfforddiant gwaith addas trwy waith y coleg addysg bellach i hwyluso prentisiaethau a chynlluniau tîf swyddi. Mae'r ddwy ysgol arbennig yn cydweithio gydag ystod o bartneriaid, megis Antur Waunfawr i ddiwallu anghenion eu dysgwyr ôl-16. Maent yn trefnu ymweliadau a phrofiadau i gefnogi dysgwyr i gael mynediad at amrediad o gyfleoedd, megis cyfleoedd i ddatblygu medrau cymdeithasol a sgiliau bywyd. Yn 2018, dechreuodd Cyngor Gwynedd broses ymgynghori ar addysg ôl-16 ardal Arfon. Er bod yr awdurdod wedi ail-gydio yn y broses hon wedi'r pandemig, mae'r camau nesaf o ran trefn addysg ôl-16 Arfon yn parhau'n annelwig ac mae'r broses wedi bod yn araf.

Mae'r ffordd cynigir addysg ôl-16 o fewn y consortiwm yn amrywio. Nid oes gan y rhan fwyaf o ysgolion ardaloedd Meirion a Dwyfor chweched dosbarth. Darperir cyrsiau academaidd a galwedigaethol ar bob lefel gan y coleg addysg bellach. Mae gan Ysgol Godre'r Berwyn chweched dosbarth bach. Mae'n cydweithio gydag 'Esgol' a cholegau addysg bellach i ddarparu cyrsiau safon uwch a phynciau galwedigaethol megis amaethyddiaeth. Mae gan holl ysgolion uwchradd Arfon chweched dosbarth ble darperir cyrsiau safon uwch yn bennaf. Mae gwaith partneriaeth gwerthfawr rhwng yr ysgolion hyn, y coleg addysg bellach ac ysgolion Môn i ehangu'r arlwy lefel 3 ar gyfer eu dysgwyr. Mae dysgwyr Arfon sydd am astudio cyrsiau mynediad, lefel 1 neu lefel 2 yn trosglwyddo i'r coleg addysg bellach. Golyga'r amrywiaethau yn y ddarpariaeth a maint daearyddol yr awdurdod bod rhaid i rai dysgwyr deithio cryn bellter er mwyn cael mynediad at eu dewis gyrsiau. Mae'r awdurdod yn sicrhau tocyn teithio am ddim i ddysgwyr ôl-16 i hwyluso hyn.

Mae gan y consortiwm strwythur rheoli cynhwysfawr. Mae'n cynnwys rheolwr ar ran yr awdurdod lleol, bwrdd arweiniol sy'n cynnwys cynrychiolwyr o'r awdurdodau a'r coleg addysg bellach, grŵp strategol penaethiaid uwchradd a grwpiau dirprwyon cwricwlwm Arfon, Dwyfor a Meirionnydd. Rhennir gwybodaeth rhwng partneriaid yn effeithiol trwy ddefnyddio gwefan y consortiwm. Er enghraifft, wedi i ysgolion nodi enwau disgyblion ar gyfer cyrsiau partneriaeth, mae adran drafnidiaeth yr awdurdod yn defnyddio'r wybodaeth i drefnu cludiant. Mae'r bwrdd arweiniol a'r grŵp strategol yn arfarnu ansawdd y cyrsiau a ddarperir trwy bartneriaeth yn briodol. Maent yn cynhyrchu adroddiadau sy'n ystyried deilliannau dysgwyr, mesurau cwblhau a disgrifiadau ansoddol o'r ddarpariaeth. Yn yr ychydig enghreifftiau gorau, mae adroddiadau yn cynnwys sylwadau am ansawdd y dysgu a'r addysgu o arsylwadau gwersi. Defnyddir y wybodaeth hon yn bwrpasol i benderfynu os dylid cynnig cwrs neu beidio. Fodd bynnag, nid yw'r consortiwm yn caffael barn dysgwyr ôl-16 am ansawdd y ddarpariaeth a'u profiadau yn ddigon penodol.

Mae gan ysgolion yr awdurdod drefniadau priodol i helpu disgyblion ddewis eu llwybrau ôl-16. Maent yn cydweithio gyda phartneriaid gan gynnwys y consortiwm addysg ôl-16 a Gyrfa Cymru i gynnig cyngor annibynnol. Yn yr enghreifftiau gorau, mae'r ysgolion a'r coleg yn cynnal ystod o weithgareddau gwerthfawr megis ffeiriau gyrfaoedd a chyfleoedd i flasu cyrsiau trwy ymweliadau i'r coleg addysg bellach. Yn ogystal, mae'r consortiwm yn cynhyrchu prosiectws defnyddiol ar gyfer cyrsiau partneriaeth. Mae'r awdurdod wedi cydnabod ei bod hi'n anodd gweld y cynnig cyflawn mewn un lle ac yn gweithio i ddatblygu gwefan i fynd i'r afael â hyn.

Mae gwaith partneriaeth gwerthfawr rhwng y consortiwm a thîm ôl-16 y gwasanaeth ieuencid i gefnogi dysgwyr bregus i drosglwyddo i addysg ôl-16. Buddsoddodd yr awdurdod arian i sicrhau parhad cynllun i gefnogi pobl ifanc sydd mewn perygl o ymddieithrio o addysg, hyfforddiant neu waith a gafodd ei ariannu'n wreiddiol gan Gronfa Gymdeithasol Ewrop. O ganlyniad, mae tîm addysg ôl-16 y gwasanaeth ieuencid yn cynnig cefnogaeth bwrpasol i helpu pobl ifanc symud ymlaen i addysg, hyfforddiant neu waith. Mae panel aml-asiantaeth yn cyfarfod yn rheolaidd i frocera cymorth i'r dysgwyr hyn. Er enghraifft, maent yn sicrhau cefnogaeth ymarferol i ymweld â safleoedd y coleg addysg bellach a chefnogaeth lles ac iechyd meddwl. O ganlyniad, mae'r nifer nad ydynt mewn addysg, hyfforddiant neu waith yn isel.

Penododd yr awdurdod swyddog ansawdd anghenion dysgu ychwanegol (ADY) ôl-16 i sefydlu a datblygu prosesau i gefnogi gweithredu'r Ddeddf ADY newydd. Mae'r swyddog yn cydweithio'n gynhyrchiol gyda'r ysgolion uwchradd a'r coleg addysg bellach i gynllunio cefnogaeth ar gyfer y disgyblion cyntaf fydd yn trosglwyddo i addysg ôl-16 o fewn y drefn newydd ym Medi 2023. Rhennir gwybodaeth yn hylaw gyda'r coleg trwy lwyfan digidol pwrpasol yr awdurdod. Golyga hyn bod trefniadau ar gyfer cefnogi disgyblion ADY ôl-16 yn datblygu'n briodol.

Pa mor effeithiol y mae'r awdurdod yn diwallu anghenion dysgwyr ag anawsterau cymdeithasol, emosiynol ac ymddygiadol (ACEY)?

Dros amser, mae prosesau strategol a gweithredol gwasanaethau addysg Gwynedd i ymateb i anghenion disgyblion ag anawsterau cymdeithasol, emosiynol ac ymddygiadol wedi gwella yn sylweddol. Erbyn hyn, mae gweledigaeth arweinwyr i gryfhau'r ddarpariaeth ar gyfer y disgyblion bregus hyn yn glir ac addas.

Mae uwch reolwyr wedi ail drefnu'r gwasanaeth anghenion dysgu ychwanegol (ADY) a chynhwysiad yn briodol. Maent wedi adnabod yr angen i ddarparu'n fwy penodol ar gyfer cefnogi disgyblion bregus a chlustnodi rheolwyr perthnasol i arwain gwahanol agweddau o'r gwasanaeth. Mae hyn yn cynnwys penodi rheolwr cynhwysiad a chynyddu rôl swyddogion ansawdd ADY i gefnogi disgyblion ag anawsterau emosiynol, cymdeithasol ac ymddygiadol. Yn ogystal, mae'r awdurdod wedi cynyddu'r capasiti o fewn y gwasanaeth cefnogi ymddygiad allgymorth i gefnogi ysgolion prif lif gyda disgyblion o oedran derbyn hyd at Flwyddyn 11. Mae'r newidiadau hyn yn cyfrannu'n dda at sicrhau bod nifer y disgyblion sydd mewn addysg ag eithrio yn yr ysgol (EOTAS) yn isel.

Mae gan yr awdurdod ystod o weithdrefnau pwrpasol i gynllunio darpariaeth ac adolygu cynnydd disgyblion ag ADY. Mae'r rhain yn cynnwys y panel ADY a chynhwysiad, y panel dwys, y panel adolygiadau a'r fforwm cymedroli ADY a chynhwysiad. Ar y cyfan, mae pwrpas a chylch gorchwyl llawer o'r gweithdrefnau hyn ynghyd â'r protocol mynediad at wasanaethau yn glir i ysgolion. Fodd bynnag, nid yw'r camau y dylid eu dilyn yn yr ysgol na'r ymyraethau y dylid eu rhoi mewn lle cyn gwneud cais i ddisgybl gael mynediad i'r hybiau cefnogi ymddygiad yr un mor glir.

Mae gwybodaeth werthfawr am ddisgyblion ag ADY ar draws y sir ar gael yn hylaw i randdeiliaid perthnasol trwy lwyfan digidol pwrpasol. Mae hyn yn galluogi ysgolion, arbenigwyr, rhieni a disgyblion i chwarae rhan weithredol wrth gynllunio darpariaeth, monitro, ac adrodd ar gynnydd.

Mae'r gwasanaeth ADY a chynhwysiad yn cynnig cyfleoedd datblygiad proffesiynol pwrpasol i athrawon a chymorthyddion dysgu i'w cynorthwyo i ddarparu ymyraethau buddiol ar gyfer disgyblion ag anawsterau cymdeithasol, emosiynol ac ymddygiadol. Mae hyn yn cynnwys hyfforddiant am ymlyniad ac effaith trawma ar blant a phobl ifanc. Darperir ystod o adnoddau a rhaglenni ymyrraeth perthnasol i ysgolion i gefnogi lles disgyblion ar draws yr ystod oedran. Er enghraifft, mae'r gwasanaeth seicoleg addysg wedi paratoi adnoddau gwerthfawr, fel adnoddau meddylgarwch buddiol, er mwyn ceisio dylanwadu'n gadarnhaol ar les disgyblion. Yn ogystal mae'r awdurdod wedi buddsoddi'n sylweddol i sicrhau bod adnoddau cyfrwng Cymraeg ar gael i ysgolion ac mae hyn yn nodwedd gref.

Mae protocol a threfniadau 'symud drwy drefniant' yr awdurdod yn briodol ac yn arwain at ddeilliannau cadarnhaol i ddisgyblion yn y mwyafrif o achosion. Mae trefniadau cynnal disgyblion gydag anghenion meddygol difrifol yn gryf.

Darperir cefnogaeth addas i'r rhan fwyaf o ddisgyblion â chanddynt anghenion cymdeithasol, emosiynol ac ymddygiadol o fewn ysgolion prif lif. Mae'r awdurdod lleol yn darparu cefnogaeth benodol i gwrdd ag anghenion cymdeithasol, emosiynol ac ymddygiadol ychydig o ddisgyblion mewn pedwar lleoliad amgen. Mae statws y lleoliadau hyn yn annelwig gan nad ydynt yn gofrestredig fel unedau cyfeirio disgyblion er mai fel hynny maent yn gweithredu. Mae Canolfan 'Llechan Lân' ym Mhenygroes yn leoliad addysg tymor byr i ddisgyblion Blwyddyn 5-8. Mae'r ddarpariaeth yn Llechan Lân yn bwrpasol ac mae'r gefnogaeth i'r disgyblion pan maent yn dychwelyd i'w hysgolion yn effeithiol iawn. Mae hyn oherwydd bod y staff arbenigol yno yn rhannu eu harbenigeddau yn llwyddiannus gyda staff yn yr ysgolion prif lif er mwyn cryfhau eu gallu i gefnogi disgyblion ag anawsterau ymddygiadol. O ganlyniad, mae disgyblion sydd wedi mynychu'r adnodd yma yn ail ymgysylltu'n llwyddiannus yn eu mam ysgol yn y rhan fwyaf o achosion.

Ers Medi 2021, mae'r awdurdod wedi gwella ei ddarpariaeth ar gyfer disgyblion hŷn ag anawsterau cymdeithasol, emosiynol ac ymddygiadol trwy gomisiynu dwy ysgol uwchradd i redeg hybiau mewn tair ardal ar draws Gwynedd. Bellach ceir tri hwb addysg amgen ar gyfer disgyblion Blwyddyn 9-11 ym Mangor, Caernarfon a Blaenau Ffestiniog. Yn gyffredinol mae disgyblion sy'n mynychu'r hybiau yn hapus ac yn ymgysylltu'n gadarnhaol gyda'u dysgu. Mae staff yr hybiau yn ymfalchïo yn eu gwaith ac yn y ddarpariaeth a gynigir. Maent yn ymroi i'w cyfrifoldebau gyda chryn fwriad ac ewyllys da er mwyn rhoi profiadau dysgu cadarnhaol i'r disgyblion. Maent yn meithrin perthynas gadarnhaol a chefnogol gyda'r disgyblion a'u rhieni ac mae hyn yn nodwedd arbennig. Maent yn gweithio'n greadigol i geisio rhoi profiadau cwricwlaidd sydd o ddiddordeb i ddisgyblion ac yn cydweithio'n bwrpasol gydag ystod eang o asiantaethau allanol perthnasol. Mae hyn yn cynnwys swyddogion Gyrfa Cymru, gweithwyr ieuencid, nyrsys ysgol a swyddogion yr heddlu er mwyn cefnogi'r disgyblion a chynllunio'n ofalus ar gyfer y camau nesaf yn eu bywyd. Cynigir darpariaeth addas, o dan arweiniad athrawon pwnc yr ysgolion comisiwn, i ddisgyblion barhau gyda'u cyrsiau arholiad Cymraeg, Saesneg, mathemateg a rhai elfennau o wyddoniaeth ac ychydig o bynciau neu feysydd eraill. Mae bron pob un disgybl ym Blwyddyn 11 yn sefyll TGAU neu gymhwyster addas arall yn y pynciau craidd ac ychydig iawn o bynciau eraill.

Mae anghenion cymdeithasol, emosiynol ac ymddygiadol y disgyblion sy'n mynychu'r hybiau unigol yn amrywiol. O ganlyniad, mae teilwra'r ddarpariaeth i gwrdd ag

anghenion penodol disgyblion unigol o fewn yr hybiau hyn yn her. Mae staff yn ymdrechu i greu awyrgylch gynhaliol bwrpasol ar gyfer dysgu ac i gynorthwyo'r disgyblion i ffynnu'n emosiynol yn yr hybiau. Fodd bynnag, mae gormod o amrywiaeth ym mhriodoldeb yr adeiladau ac yn amrediad yr adnoddau dysgu yn yr hybiau i ddarparu addysg arbenigol sy'n cefnogi lles ac ymddygiad disgyblion bregus.

Er bod swyddogion ansawdd a swyddogion perthnasol eraill yn rhan o drefniant cychwynol lleoli disgyblion yn yr hybiau, nid oes cyswllt digon cyson rhyngddynt a rheolwyr yr hybiau i'w galluogi i gefnogi eu gwaith a rhoi arweiniad iddynt. Mae hyn yn cynnwys anghysondeb yn nhrefniadau monitro, sicrhau ansawdd ac asesu risg. O ganlyniad nid oes gan uwch swyddogion gwasanaethau addysg Gwynedd drosolwg strategol o'r deilliannau na natur nac ansawdd y ddarpariaeth yn yr hybiau.

Pa mor effeithiol yw darpariaeth Gymraeg yr awdurdod o ran diwallu anghenion dysgwyr, ac o ran cyflawni gweledigaeth LIC i gael miliwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050?

Mae gan yr awdurdod weledigaeth glir o ran sicrhau mynediad i addysg cyfrwng Cymraeg i ddisgyblion a phobl ifanc Gwynedd drwy gydol eu hamser mewn addysg. Mae hyn yn seiliedig ar sefydlu 'cyfundrefn addysg Gymraeg a dwyieithog sydd yn rhoi anghenion ein holl ddysgwyr yn ganolog i'n darpariaeth'. Mae Polisi Iaith Gwynedd ynghyd ag ystod o bolisiau perthnasol eraill yn gonglfaen i holl waith yr awdurdod ac yn sicrhau cyfleoedd i ddisgyblion a phobl ifanc i fod yn ddinasyddion dwyieithog hyderus. Er enghraifft, mae blaenoriaethau cynllun 'Gwynedd Gymraeg' a'r Cynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg (CSGA) yn adlewyrchu dyheadau a thargedau allweddol addas dros y tymor canolig a'r tymor hir.

Mae'r Fforwm Iaith Addysg yn cyfarfod yn dymhorol i fonitro cynnydd yn erbyn blaenoriaethau a thargedau'r CSGA a chynllunio ar gyfer gwelliant. Mae hyn yn gymorth i sicrhau bod gan arweinwyr yr adran addysg ac aelodau etholedig ddealltwriaeth gadarn o'r blaenoriaethau. Mae'r CSGA yn gosod cyfeiriad clir ar gyfer datblygu'r Gymraeg ar draws bob sector, gan gynnwys cynnig mwy o gyfleoedd i ddisgyblion a phobl ifanc i ddysgu a defnyddio'r iaith gyda hyder ac fel rhan arferol o fywyd bob dydd. Mae'r cynllun yn nodi targedau priodol ar gyfer hyn, gan gynnwys adnabod heriau ar gyfer y dyfodol. Er enghraifft, maent yn adnabod yr angen i gynnal a datblygu medrau Cymraeg y gweithlu trwy gydweithio gydag amrywiaeth o bartneriaid strategol ac asiantaethau allanol.

Mae gan yr awdurdod berthynas waith dda gydag asiantaethau allanol a mudiadau ymbarél fel y Mudiad Meithrin. Maent yn cydweithio i hyrwyddo'r Gymraeg yn y blynyddoedd cynnar trwy sicrhau mynediad at addysg a gofal. Mae prosiectau 'Gwynedd Yfory' yn datgan pwysigrwydd cydweithio gyda rhanddeiliaid i sicrhau'r cychwyn gorau i holl blant y sir. Er enghraifft, mae'r awdurdod wedi sefydlu canolfannau Dechrau'n Deg cyfrwng Cymraeg mewn ardaloedd penodedig i gefnogi plant a theuluoedd. Mae'r cydweithio llwyddiannus gyda phartneriaid yn gymorth i sicrhau bod bron bob plentyn sy'n mynychu lleoliadau nas-cynhelir yn trosglwyddo i addysg Gymraeg mewn ysgolion.

Mae arweinwyr a swyddogion yn blaenoriaethu datblygu'r Gymraeg trwy fuddsoddi mewn gwella cyfleusterau dysgu. Defnyddiant y Rhaglen Cymunedau Dysgu Cynaliadwy Gwynedd er enghraifft, i fuddsoddi mewn adeiladau ysgolion newydd er

mwyn cynnig addysg gynnar a gofal plant trwy gyfrwng y Gymraeg. Maent hefyd yn gwneud defnydd effeithiol o grantiau cyfalaf Llywodraeth Cymru i wella ansawdd adeiladau'r canolfannau trochi iaith yn ogystal ag adeiladu lleoliadau newydd i gefnogi disgyblion cynradd ac uwchradd sy'n newydd i'r Gymraeg. Mae hyn hefyd yn lleihau'r pellter rhwng cartrefi'r disgyblion a'r canolfannau hyn ac yn cynnig ystod dda o adnoddau a chyfleusterau ar eu cyfer.

Yn lled ddiweddar, mae'r awdurdod wedi diwygio'i Gyfundrefn Addysg Drochi er mwyn sicrhau bod y polisi iaith yn gynhwysol ac yn cefnogi hwyrddyfodiaid, gan gynnwys disgyblion sydd â Saesneg fel iaith ychwanegol, i gaffael y Gymraeg. O dan arweiniad pwrpasol arweinwyr newydd, mae'r gwasanaeth yn cynnig darpariaeth fuddiol i ddisgyblion cynradd ac uwchradd mewn chwe lleoliad ar draws yr awdurdod. Mae'r cwrs dwys deg wythnos yn cefnogi disgyblion i gaffael ar fedrau ieithyddol buddiol sy'n eu galluogi i ymuno â'u cyfoedion yn eu hysgolion lleol ac i ddefnyddio'r iaith yn ffurfiol ac anffurfiol o fewn eu cymunedau. Yn ogystal, mae'r gwasanaeth yn darparu cefnogaeth ac arweiniad buddiol i athrawon a chynorthwyrwyr dysgu i ddatblygu medrau Cymraeg disgyblion. Er enghraifft, maent wedi hyfforddi bron bob athro a chynorthwyrwyr dysgu sy'n gweithio mewn dosbarthiadau dysgu sylfaen ar arferion da dulliau trochi.

Elfen gadarnhaol iawn o waith Cyfundrefn Addysg Drochi Gwynedd yw'r defnydd effeithiol o dechnoleg ddigidol i gyfoethogi profiadau disgyblion a'u sbarduno i ddysgu'r Gymraeg mewn ffordd hwylus.

Cameo – Defnyddio technoleg ddigidol i annog defnydd o'r Gymraeg

Mae arweinwyr ac athrawon yn cydweithio gyda chwmni masnachol lleol i greu adnodd rhithwir blaengar sy'n seiliedig ar eu cynllun trochi iaith newydd. Mae'r cynllun yn seiliedig ar bentref dychmygol Aberwla ac mae'r cyfarpar rhithiol yn cynnig profiad arbennig i ddisgyblion ymarfer patrymau iaith a geirfa. Yn ogystal, maent yn gwneud defnydd effeithiol o hysbysu manteision dysgu Cymraeg a rhannu arferion da trwy bodlediadau pwrpasol, er enghraifft trwy gyfweld cyn-ddisgyblion o ganolfannau iaith a'u teuluoedd er mwyn rhannu eu profiadau o ddysgu'r iaith.

Rhoddir blaenoriaeth glir i sicrhau bod darpariaeth a gwasanaethau ar gyfer disgyblion sydd ag anghenion dysgu ychwanegol (ADY) a'u teuluoedd ar gael trwy'r Gymraeg. Mae pob aelod o staff o fewn y Gwasanaeth Anghenion Dysgu Ychwanegol a Chynhwysiant yn rhugl yn y Gymraeg ac yn gallu darparu yn ddwyieithog. Yn ogystal, mae'r awdurdod yn cydweithio'n effeithiol gydag asiantaethau eraill, fel y Bwrdd Iechyd Lleol i sicrhau bod cefnogaeth arbenigol ar gael yn y Gymraeg i ddiwallu anghenion disgyblion ADY a'u teuluoedd.

Anogir y defnydd o'r Gymraeg mewn sefyllfaoedd anffurfiol mewn ysgolion cynradd ac uwchradd yn briodol trwy weithgareddau'r Siarter Iaith. Mae hyn yn cyfrannu at wella medrau Cymraeg a Chymreictod y disgyblion yn ogystal â chefnogi cydweithio rhwng ysgolion cynradd ac uwchradd. Yn ogystal, mae prosiect rhanbarthol 'Ein Llais Ni' ar y cyd gyda phartneriaid allanol fel Prifysgol Bangor yn gymorth i ddatblygu medrau dysgu ac addysgu medrau llafaredd.

Mae ysgolion yn darparu llawer o bynciau TGAU trwy gyfrwng y Gymraeg ac mae llawer iawn o ddisgyblion yn sefyll arholiad TGAU Cymraeg iaith gyntaf. Mae hyn yn

adlewyrchu gweledigaeth a pholisi yr awdurdod i ddatblygu disgyblion sy'n gwbl ddwyieithog a hybu manteision astudio trwy gyfrwng y Gymraeg.

Mae gan yr awdurdod weithdrefnau cadarn er mwyn adnabod medrau ieithyddol y gweithlu. Mae hyn yn sicrhau eu bod yn adnabod anghenion hyfforddiant a darparu cefnogaeth yn ôl yr angen. Mae'r bartneriaeth rhwng yr awdurdod a rhanddeiliaid eraill fel Prifysgol Bangor a GwE yn cefnogi'r gwaith hwn trwy gynnig cyrsiau penodol ar gyfer yr ystod lawn o staff gan gynnwys athrawon, cynorthwywyr dysgu a staff gweinyddol ac arlwyo.

Arweinyddiaeth a rheolaeth

Mae gan arweinwyr yr awdurdod weledigaeth glir ar gyfer addysg yng Ngwynedd, gyda'r bwriad i sicrhau'r cychwyn gorau posib i blant a phobl ifanc y sir. Mae'r weledigaeth yn cynnwys ffocws bendant ar sicrhau bod plant a phobl ifanc yn cael mynediad cyfartal at addysg, a hynny drwy gyfrwng y Gymraeg.

Mae Arweinydd y Cyngor a'r Aelod Cabinet Addysg yn awyddus i liniaru effaith tlogi a hyrwyddo cydraddoldeb o ran mynediad at addysg. Amlygir hyn yn glir yng Nghynllun y Cyngor (2023-2028) gyda blaenoriaethau sydd, er enghraifft, yn canolbwyntio ar leihau costau anfon plant i'r ysgol, ymestyn cyfleoedd chwarae a chymdeithasu i blant a phobl ifanc ac ehangu'r argaeledd at ginio ysgol am ddim i ddisgyblion. Mae arweinwyr hefyd yn ceisio hyrwyddo mynediad i bobl ifanc at addysg ôl-16. Er enghraifft, yn dilyn ystyried barn pobl ifanc bu i'r awdurdod sicrhau tocynnau teithio iddynt fel y gallent gyrraedd eu manau dysgu yn rhesymol.

Mae'r Prif Weithredwr yn credu'n gryf yn yr egwyddor o welliant parhaus. Mae wedi bod yn greiddiol i'r gwaith o sefydlu diwylliant a ffyrdd o weithio sydd yn rhoi trigolion wrth galon gwaith yr awdurdod, sef 'Ffordd Gwynedd'. Mae gweledigaeth 'Ffordd Gwynedd' wedi ei rhannu'n effeithiol gyda swyddogion yr awdurdod ac maent yn ymdrechu i arddel 'Ffordd Gwynedd' ym mhob agwedd o'u gwaith. Mae'r Prif Weithredwr yn hybu a chynnal perthynas weithio effeithiol gyda swyddogion a staff ar draws yr awdurdod, ac yn cynnal sesiynau rheolaidd er mwyn cyfarch eu barn a gwrando ar eu syniadau. Yn ogystal, mae'n meddu ar drosolwg buddiol ynglŷn a chryfderau a meysydd i'w gwella gwahanol agweddau o waith y Cyngor ac mae wedi sefydlu pwrpasau clir i waith adrannau a thimau ar draws yr awdurdod. Trwy hyn, mae'n rhoi cyfeiriad clir i waith arweinwyr, timau ac unigolion o fewn y gwasanaeth addysg.

Mae'r Pennaeth Addysg ac arweinwyr eraill, fel y penaethiaid cynorthwyol, yn deall eu rolau ac yn ymwybodol o'r hyn y maent yn anelu ato er cyflawni eu pwrpasau penodol o fewn y gwasanaeth addysg. Maent yn gosod disgwyliadau uchel i'w timau, gan foddelu a hybu gwerthoedd ac ymddygiadau proffesiynol sy'n cyfrannu'n gadarnhaol at gefnogi ysgolion ac yn hwyluso cydweithrediad effeithiol â darparwyr a phartneriaid eraill. Mae rhanddeiliaid, fel penaethiaid ysgolion a phartneriaid allanol perthnasol yn gwerthfawrogi'r cyfathrebu agored sydd rhwng arweinwyr a swyddogion y gwasanaeth addysg. Gwerthfawrogant y ffaith eu bod yn gwrando ar eu syniadau a'u barn mewn fforymau gwahanol, er enghraifft.

Mae'r awdurdod yn parhau i gryfhau'r aliniad rhwng cynlluniau'r gwasanaethau addysg a Chynllun Y Cyngor, ar ei newydd wedd. Ar hyn o bryd, nid yw'r aliniad yn hollol gydlynus. Er enghraifft, mae blaenoriaeth glir yng Nghynllun y Cyngor o ran lliniaru effaith tlodi ond nid yw'r awdurdod yn monitro presenoldeb disgyblion sydd yn gymwys i brydau ysgol am ddim. Mae cynlluniau â phartneriaid fel y gwasanaeth rhanbarthol gwella ysgolion yn gadarn ac yn cefnogi uchelgais Gwynedd ar gyfer addysg o'r safon orau i'w ddysgwyr.

Wrth gynllunio ar gyfer gwelliant, mae arweinwyr yr awdurdod yn pwysoli cryfderau a meysydd gwelliant gan nodi 'pwrpasau' clir i brif feysydd gwaith y gwasanaeth addysg. Mae'r pwrpasau hyn yn canolbwyntio yn rhannol ar flaenoriaethau corfforaethol y cyngor a'n rhannol ar weithgareddau arferol y gwasanaeth addysg. Gosodir mesuryddion sy'n cyd-fyd â'r rhain yn synhwyrol ar y cyfan, ac sy'n adlewyrchu'r meysydd mwyaf pwysig ar gyfer gwelliant, er nad yw pob un yn ddigon miniog neu'n canolbwyntio'n ddigon amlwg ar ddeilliannau dysgwyr pan yn berthnasol. Mewn rhai cynlluniau gwella, mae camau strategol cynhyrchiol i gyfarch blaenoriaethau, er enghraifft fel oddi fewn y rhaglen moderneiddio ysgolion, ond maent yn llai amlwg mewn cynlluniau a meysydd gwelliant eraill. Yn ddiweddar, mae arweinwyr wedi darparu adnoddau ychwanegol yn amserol i gwrdd â dibenion dysgwyr mewn ambell faes, er enghraifft ADY a'r Gymraeg. Fodd bynnag, nid yw'r ffocws ar wella deilliannau presenoldeb dysgwyr ar draws Gwynedd yn ddigon pendant.

Ar y cyfan, mae hanes cadarn gan yr awdurdod o roi ar waith strategaethau buddiol sydd yn dylanwadu'n gadarnhaol ar ddysgwyr ac yn gwella'r ddarpariaeth ar eu cyfer. Mae strategaeth ddigidol y gwasanaethau addysg yn enghraifft dda o welliant sydd wedi deillio o swyddogion yn ymateb yn bwrpasol i lais ymarferwyr ac arweinwyr ysgol. Mae'r cyngor wedi cynllunio'n fwriadus ac yn drylwyr er mwyn cyflwyno cyfleusterau ysgolion modern ym Mangor a'r Bala. Mae cynllunio strategol llwyddiannus hefyd er mwyn cynnal ac ymestyn darpariaeth drochi i hybu'r Gymraeg ar draws Gwynedd. Yn ddiweddar, mae'r gwasanaeth addysg wedi cynllunio'n fwriadus i gytuno trothwyon ymyrraeth gyda'r gwasanaeth rhanbarthol ar gyfer gwella ysgolion. Yn ogystal, mae arweinwyr wedi meddwl yn hyblyg er mwyn cynnig datrysiadau i sefyllfaoedd heriol o fewn yr awdurdod. Er enghraifft, mae'r awdurdod yn wynebu heriau recriwtio mewn ardaloedd gwahanol o'r sir ac wedi cychwyn ystyried sut y gellid creu swyddi mwy deniadol.

Er yr enghreifftiau cadarnhaol hyn o gynllunio strategol effeithiol, nid yw arweinwyr wedi bod yn ddigon strategol wrth fynd i'r afael â phob agwedd o'u gwaith. Nid ydynt wedi bod yn ddigon strategol o ran cysoni'r ddarpariaeth i ddiwallu anghenion dysgwyr ag anawsterau cymdeithasol, emosïynol ac ymddygiadol nac wedi sicrhau digon o oruchwyliaeth na throsolwg o ansawdd y ddarpariaeth bresennol. Er i'r awdurdod gynnal nifer o adolygiadau ynglŷn ag addysg neu hyfforddiant ôl-16 addas, nid yw arweinwyr eto wedi gosod cyfeiriad strategol digon clir ar gyfer trawsnewid y ddarpariaeth hon. Yn ogystal, nid yw arweinwyr wedi ail-gydio yn y gwaith o hyrwyddo a monitro presenoldeb gwell mewn ysgolion yn ddigon bwriadus.

Mae'r awdurdod wedi atgyfnerthu ei systemau monitro a herio perfformiad yn ddiweddar, gan osod egwyddorion cadarn o fewn ei gyfundrefn hunanwerthuso. Er enghraifft, mae sesiynau gwerthfawr ar gyfer sicrhau cynnydd amserol sydd yn

cynnwys yr Aelod Cabinet. Mae diwylliant iach o herio perfformiad yn datblygu ac yn dechrau arwain at gamau gweithredu pellach.

Mae'r cyngor yn ystyried risgiau'n rheolaidd. Mae'r asesiadau risg yn cwmpasu ystyriaethau manwl ar draws nifer o wasanaethau yn yr adran addysg. Yn gyffredinol, mae'r arweinwyr yn lliniaru risgiau yn brydlon a synhwyrol. Serch hynny, nid yw'r adran wedi mynd i'r afael yn gwbl llwyddiannus ag ambell risg yn ymwneud â llesiant a llwyddiant dysgwyr.

O fewn ei raglen waith, mae'r Pwyllgor Craffu Addysg ac Economi yn ystyried ystod o faterion perthnasol sy'n wynebu'r gwasanaeth addysg, fel datblygiadau'r cwricwlwm newydd a'r strategaeth i hybu'r Gymraeg. Erbyn hyn, mae'r cynllunio ar y cyd rhwng y Cabinet a phwyllgorau craffu i gydlyn rhaglenni gwaith sy'n cefnogi penderfyniadau yn gwella. Mae perthynas gynhyrchiol rhwng arweinwyr a swyddogion yr awdurdod a Chadeirydd y Pwyllgor Craffu ac mae'r wybodaeth sy'n cael ei baratoi a'i rannu gyda'r pwyllgor bellach yn fwy hylaw a chllir. Er hyn, cyfyng ar hyn o bryd yw ystyriaeth y pwyllgor craffu o waith y prosiectau o fewn Cynllun y Cyngor.

Mae gweithdrefnau a pholisi cyson gan y cyngor ar gyfer rheoli perfformiad staff yn fewnol. Mae'n cynnwys yr egwyddor o gyfrifoldeb personol ar unigolion i ddatblygu'n broffesiynol, mewn amgylchedd gynhaliol. Mae'r cyngor yn cynnig ystod dda o hyfforddiant mewnol, secondiadau mewnol a chyfleoedd i elwa o gynigion datblygu arweinwyr gan Academi Cymru a rhaglenni cymell a mentora. Mae'r awdurdod wedi cyflwyno arlwy gwerthfawr o hyfforddiant ar gyfer datblygu'r gweithlu sy'n ymwneud ag Anghenion Dysgu Ychwanegol (ADY). Mae'r gwasanaeth rhanbarthol ar gyfer gwella ysgolion yn darparu'n dda ar gyfer datblygiad proffesiynol ymarferwyr ac arweinwyr ysgolion Gwynedd.

Mae'r pennaeth addysg a'i uwch dim rheolaethol yn ymgymryd â'u rôl statudol i amddiffyn a diogelu plant yn rymus ac effeithiol ac mae arweinwyr perthnasol ar bob lefel yn deall eu rolau a'u cyfrifoldebau. Ceir trefn gadarn i gyfarfodydd a fforymau strategol a gweithredol sy'n ymwneud â materion diogelu. Mae cynrychiolaeth y gwasanaethau addysg yn y prosesau hyn ac fel rhan o'r Panel Rhiantu Corfforaethol yn gyson a dylanwadol. Mae arweinwyr ar bob lefel wedi datblygu cyd-ddealltwriaeth gyda swyddogion cyfatebol yn y gwasanaethau plant. O ganlyniad, maent yn cydweithio'n ddeallus a chynhyrchiol er budd plant yr awdurdod.

Mae'r polisi diogelu corfforaethol yn briodol ac mae'r adran Gwasanaethau Addysg yn darparu polisi diogelu safonol buddiol ar gyfer ysgolion ynghyd a nifer fawr o bolisiâu a chanllawiau perthnasol eraill. Rhoddir arweiniad clir a chefnogaeth werthfawr a buddiol i benaethiaid ac i bersonau dynodedig ysgolion gan swyddogion perthnasol megis y swyddog dynodedig ar gyfer diogelu mewn addysg. Mae trefniadau hyfforddiant i staff ysgolion ar bob lefel, gan gynnwys i lywodraethwyr, yn gadarn. Mae penaethiaid ysgolion yn croesawu datblygiadau diweddar lle mae'r swyddog dynodedig yn ymweld i wirio ansawdd a herio trefniadau diogelu eu hysgolion. Mae hyn wedi cael effaith gadarnhaol ar gryfhau y diwylliant o ddiogelu ar draws ysgolion Gwynedd.

Mae ansawdd gweithredu Rhan 5 o Weithdrefnau Diogelu Cymru, pan mae honiadau yn erbyn staff proffesiynol, yn hynod gadarn ac yn drylwyr iawn. Mae'r gefnogaeth a'r

her a roddir i ysgolion gan adrannau eraill o'r awdurdod ar faterion diogelu a iechyd a diogelwch yn werthfawr ac effeithiol. Mae hyn yn cynnwys arweiniad clir gan yr adrannau eiddo a phersonél ar faterion penodol ac asesiadau risg. Fodd bynnag nid yw'r awdurdod wedi ystyried risg yn ddigon gofalus ar gyfer yr hybiau cynhwysiad. Mae trefniadau recriwtio diogel yn gadarn a chyson.

Mae gan yr awdurdod ddealltwriaeth dda o'r sefyllfa ariannol o fewn y gwasanaeth addysg, ac mae swyddogion yn ymwybodol o'r risgiau ariannol. Mae gan y Cyngor ddealltwriaeth glir o heriau cyllidebol ond nid ydynt yn gwneud digon o ddefnydd o'r wybodaeth i lywio defnydd o'i adnoddau yn y tymor canolig a hir. Nid yw'r awdurdod lleol yn gwneud defnydd llawn o ddata cymharol i gymharu costau ei wasanaethau addysg gydag awdurdodau eraill.

Mae'r awdurdod wedi ariannu setliadau cyflog staff ysgolion yn llawn ac eithrio yn 2022-23 lle bu i'r gwir chwyddiant pris trydan a chyflogau cymorthyddion staff gweinyddol yn yr ysgolion yn uwch na rhagdybiaethau gosod y gyllideb. Ariannwyd y costau ychwanegol yma o falansau ysgolion.

Yn y gorffennol, roedd cyllidebau ysgolion wedi eu gwarchod rhag toriadau o gymharu a gwasanaethau eraill o fewn yr awdurdod, ond yn sgil yr heriau ariannol cyfredol gofynnwyd i'r ysgolion wneud cyfanswm o £1.966 miliwn o arbedion yn ystod 2023-24 a 2024-25, sydd yn cyfateb i 2.25% o'r gyllideb flynyddol.

Roedd cyllideb addysg net fesul disgybl yn y chwarterl uchaf o awdurdodau Cymru yn 2020/21, sef y flwyddyn ddiwethaf mae'r data ar gael. Yn yr un flwyddyn roedd cyllideb ysgolion arbennig fesul disgybl yn y chwarterl isaf yng Nghymru. Er bod holl wariant y Cyngor yn uwch na ei Aseiad Gwariant Safonol, roedd cyllidebu gwasanaethau addysg ychydig yn is na'r aseiad gwaelodlin ar gyfer y gwasanaeth addysg.

Roedd balansau ysgolion, fel mewn awdurdodau eraill, wedi cynyddu'n sylweddol o £4.3 miliwn yn 2019-20 i £16.7 miliwn ar ddiwedd 2021-22. Defnyddiwyd £4.8 miliwn o falansau yn 2022-23, gan leihau y balansau i £11.9 miliwn. Mae gan dair o'r 96 ysgol ar ddiwedd 2022-23 ddiffyg yn eu balansau ariannol o gymharu â'r sefyllfa yn y flwyddyn flaenorol pan roedd gan holl ysgolion yr awdurdod warged. Mae cynlluniau ar y gweill i adolygu ac ymateb i'r diffyg. Mae gan yr awdurdod drefniadau i dderbyn cynlluniau gan ysgolion ar gyfer defnyddio'r balansau ychwanegol ac adfer diffygion.

Mae'r awdurdod yn rhoi cymorth da i reolaeth a chynllunio ariannol ysgolion ac mae ysgolion yn gadarnhaol ynghylch y cymorth a roddir. Mae'r Fforwm Cyllid Ysgolion yn ystyried materion perthnasol, gan gynnwys gosod cyllideb flynyddol yr awdurdod. Fodd bynnag, nid yw'r fforwm wedi trafod fformiwlâu cyllido yn ddiweddar, ac nid yw wedi'i adolygu'n gynhwysfawr ers 2014. Mae gan yr awdurdod ystod o gytundebau lefel gwasanaeth ac, ar y cyfan, mae nifer uchel o ysgolion yn manteisio ar y rhain. Caiff y cytundebau lefel gwasanaeth a chontractau eu hadolygu yn gyfnodol.

Atodiad 1 – astudiaeth achos

Gwaith Cyngor Gwynedd o ran datblygu adnoddau cyfrwng Cymraeg ar gyfer disgyblion ag anghenion addysgu ychwanegol (ADY) a'u teuluoedd, ac ar gyfer trochi iaith.

Gwybodaeth am yr Awdurdod Addysg Lleol

Mae gan Awdurdod Addysg Lleol Gwynedd weledigaeth glir yng nghyd destun addysg trwy gyfrwng Y Gymraeg ar gyfer dysgwyr trwy gydol eu cyfnod ym myd addysg. Mae Polisi Iaith Gwynedd yn anelu at fagu dysgwyr a dinasyddion dwyieithog hyderus. Yng Ngwynedd mae'r Gymraeg yn perthyn i bawb a'r polisi yn gosod cyfeiriad ac atebolrwydd clir i'r holl ysgolion.

Mae Adran Addysg Cyngor Gwynedd yn ymroddedig i gyfrannu tuag at strategaethau a deddfwriaeth cenedlaethol o ran hybu a chynyddu defnydd o'r Gymraeg. I'r perwyl hwn, mae'r adran wedi paratoi a chyflwyno Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg (CSGA) sy'n amlinellu gweledigaeth addysg cyfrwng Cymraeg o fewn yr awdurdod dros y deng mlynedd nesaf. Yn unol â'r gofyn statudol mae'r Cyngor hefyd o dan adran 44 Mesur Y Gymraeg (Cymru) 2011 wedi llunio a chyhoeddi strategaethau sirol sydd yn amlinellu sut y byddant yn cyfrannu at y nod cenedlaethol a osodir yn Strategaeth Y Gymraeg Llywodraeth Cymru, Cymraeg 2050, i gynyddu nifer y siaradwyr ledled Cymru ac i gynyddu'r cyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg o ddydd i ddydd. Mae Strategaeth Iaith Sirol Gwynedd (Cynllun Hybu'r Gymraeg yng Ngwynedd 2018-23) yn gosod yr ymrwymiad a'r weledigaeth ar gyfer y sir, ac mae gwaith yr Adran Addysg a nodau'r CSGA yn cyfrannu at amcanion y strategaeth sirol honno.

Datblygu adnoddau Cymraeg ar gyfer dysgwyr ag anghenion dysgu ychwanegol a chynhwysiad

Mae'r awdurdod, ar y cyd â Chyngor Sir Ynys Môn, wedi buddsoddi mewn gwasanaeth Anghenion Dysgu Ychwanegol a Chynhwysiad (ADY a Ch) canolog. Mae'r gwasanaeth hwn ar gael i bob darparwr addysg o fewn y sir ar gyfer darparu cefnogaeth a chyngor ar gyfer dysgwyr sydd ag anghenion ADY a Ch neu ar gyfer atal yr anghenion hyn rhag datblygu. Mae hyn trwy ddarparu adnoddau, hyfforddiant a mewnbwn uniongyrchol ar gyfer ysgolion a dysgwyr.

Mae'r gwasanaeth ADY a Ch yn darparu gwasanaeth cwbl ddwyieithog, gyda phob aelod o staff y gwasanaeth yn medru darparu trwy gyfrwng Y Gymraeg. Pwysleisir yr angen am ddarpariaeth yn y Gymraeg o fewn y broses recriwtio.

Mae datblygu adnoddau trwy gyfrwng y Gymraeg yn rhan annatod o'r gwaith yma, ac mae'r hyfforddiant sydd yn cael ei ddarparu gan y tîm ar gael trwy gyfrwng y Gymraeg. Ceir ystod eang o adnoddau pwrpasol sydd yn cael eu datblygu yn barhaus i gyd-fynd â'r angen sydd yn cael ei adnabod, ac i gyd-fynd â'r ddarpariaeth sydd yn cael ei chynnig. Mae hyn yn cynnwys meysydd cynnal ymddygiad, llesiant a iechyd meddwl, anghenion dysgu penodol (llythrennedd a rhifedd), cyfathrebu a rhyngweithio, ac anghenion synhwyrdd, meddygol a chorfforol. Mae gwefan benodol wedi ei sefydlu ar gyfer defnydd rhieni a gofalwyr, a gwefan benodol ar gyfer

staff ysgolion sydd yn eu galluogi i lawrlwytho adnoddau, ynghyd â dosbarth ar lein ar gyfer adnoddau anghenion dysgu penodol. Mae popeth ar y wefan ar gael yn ddwyieithog: www.adyach.cymru. Mae'r Cynllun Datblygu Unigol ar lein hefyd yn gwbl ddwyieithog fel bod modd cwblhau yn iaith ddewis y teulu.

Golyga'r uchod bod y ddarpariaeth ADY a Ch yn cyd-fynd gyda'r ethos a'r ddarpariaeth addysgu o fewn y sir, ac yn hybu medrau a dwyieithrwydd y dysgwyr o'r cychwyn. Mae'n golygu hefyd bod modd i rieni a gofalwyr gyfrannu at drafodaethau person ganolog eu plant trwy'r Gymraeg neu Saesneg gyda staff sydd yn medru'r ddwy iaith.

Y gyfundrefn addysg drochi

Er mwyn i bolisi iaith yr Awdurdod fod yn gynhwysol, darperir gwasanaeth arbenigol o fewn y sir, sef Y Gyfundrefn Addysg Drochi. Ers ei sefydlu ar ei newydd wedd ym mis Ionawr 2023 ceir chwe lleoliad strategol ar draws y sir sy'n darparu gwasanaeth i hwyrddyfodiaid i gaffael y Gymraeg.

Er mwyn sicrhau cyfleoedd modern a chyfoes i'r dysgwyr ymarfer geirfa a phatrymau iaith yn y canolfannau trochi mae staff y Gyfundrefn Addysg Drochi wedi cydweithio gydag unigolion a chwmni allanol i greu pentref rhithwir arloesol. Mae'r prosiect hwn wedi ei ddatblygu gydag arian grant refeniw Llywodraeth Cymru. Mae'r cynllun newydd hwn yn seiliedig ar bentref dychmygol o'r enw Aberwla ac mae'n ymgorffori patrymau iaith penodol o fewn y continwmm iaith yng Nghwricwlwm i Gymru. Mae'n gynllun perthnasol i'r unfed ganrif ar hugain ac yn adlewyrchu'r Gymru gyfoes. Dyma brosiect sy'n galluogi hwyrddyfodiaid i gamu i Aberwla ar blatfform rhithwir i ymarfer patrymau iaith mewn amrywiol leoliadau yn y pentref. Ar y platfform digidol hwn caiff y dysgwyr gyfle i chwarae gemau gyda'i gilydd, e.e. wrth lenwi eu basged yn yr archfarchnad neu trwy ddarllen cyfarwyddiadau a dilyn rhestr siopa. Cânt hefyd gyfarfod cymeriadau a chreaduriaid gwahanol i'r arfer ar Fferm Tyddyn Swnllyd ac aros am noson neu ddwy yn y Cae Glampio. Yn ogystal cânt dreulio amser yn y ganolfan hamdden, yr amgueddfa neu helpu Ceri'r mecanic yn y Garej. Hefyd mae'n bosib benthyg drôn o'r siop gajets i hedfan uwchben y pentref i ymarfer patrymau gorchmynnol a chyfeiriadau, e.e. de a chwith, ymlaen ac yn ôl.

Mae swyddogion Llywodraeth Cymru yn awyddus iawn i Wynedd rannu'r adnodd hwn yn genedlaethol ac wedi rhyddhau cyllid i hwyluso hyn. Mae'r awdurdod yn falch o'r cyfle i'w rannu er budd dysgwyr a chefnogi nod y Llywodraeth yn Cymraeg 2050 ar hyd a lled Cymru. Mae croeso i bob awdurdod yng Nghymru i ddefnyddio'r adnodd hwn trwy gysylltu â canolfaniaith@gwynedd.llyw.cymru

Mae adnoddau amlgyfrwng i atgyfnerthu patrymau iaith a geirfa yn werthfawr, yn enwedig adnoddau digidol rhithwir sy'n apelio i blant a phobl ifanc. Mae'r adnodd hwn yn gyfrwng i atgyfnerthu'r medrau angenrheidiol i alluogi dysgwyr i ddefnyddio'r Gymraeg mewn cyd destunau ffurfiol ac anffurfiol.

Yr hyn sy'n dod yn amlwg yw'r diddordeb sydd gan y dysgwyr yn yr adnodd. Mae'n apelio'n fawr at hwyrddyfodiaid o'r cynradd i'r uwchradd. Mae'r elfen rithwir yn fodd i alluogi'r dysgwyr i ymgolli yn y gweithgaredd ac wrth gamu ar y platfform maent yn hapus i roi cynnig arni i gyfathrebu trwy'r Gymraeg. Mae'r elfen o hwyl a'r pleser sydd

ynghlwm â'r adnodd yn sicr yn dylanwadu'n gadarnhaol ar eu datblygiad ac yn gyfrwng i normaleiddio'r Gymraeg a'i gwneud yn gyfoes yn y maes rhithwir a digidol.

Adnodd blaengar arall gwerth ei rannu yn genedlaethol yng nghyd destun addysg Gymraeg yw'r podlediad 'Am filiwn', sydd yn trin a thrafod agweddau ar fyd athro sy'n arwain at gynyddu a datblygu disgyblion i fod yn siaradwyr Cymraeg ac anelu at greu miliwn o siaradwyr. Mae'r podlediad hwn yn mynd o dan groen addysg drochi a'r hyn sydd yn digwydd yn y canolfannau iaith o fewn y Gyfundrefn Addysg Drochi. Yn y podlediad mae rhai o'r dysgwyr a'u rhieni yn rhannu eu profiadau wrth iddynt fynychu'r unedau trochi iaith yng Ngwynedd i ddysgu Cymraeg. Yn ogystal mae athro profiadol yn sgwrsio am y prif egwyddorion trochi sydd wedi profi'n llwyddiannus o fewn Cyfundrefn Addysg Drochi Gwynedd. Dyma adnodd gwerthfawr i fyfyrwyr sy'n dilyn cwrs hyfforddi athrawon, i athrawon newydd gymhwyso neu i athrawon ar ddechrau eu gyrfa i godi ymwybyddiaeth ac i ddysgu am egwyddorion a strategaethau trochi effeithiol. Datblygwyd y [Podlediad Am Filiwn \(ypod.cymru\)](http://ypod.cymru) mewn cyfres o bodlediadau ar gyfer AGA, Prifysgol Bangor mewn cydweithrediad gyda sefydliadau Addysg Gychwynnol Athrawon Cymru trwy nawdd Y Coleg Cymraeg Cenedlaethol.

Sail dystiolaeth yr adroddiad

Cyn yr arolygiad, bu arolygwyr:

- yn ymgynghori â'r awdurdod lleol ar y cwestiynau arolygu lleol i'w defnyddio yn ystod yr arolygiad, ar sail hunanwerthusiad yr awdurdod, ei gynlluniau strategol a data perthnasol sydd gan Estyn
- yn dadansoddi'r deilliannau o holiaduron agored, gan gynnwys barn dysgwyr, rhieni, staff a llywodraethwyr ysgolion, staff yr awdurdod lleol, staff y consortiwm rhanbarthol, aelodau etholedig a'r cyhoedd
- yn cynnal ymweliad rhagarweiniol â'r awdurdod lleol i gyfarfod ag ystod o bartneriaid perthnasol gwasanaethau addysg, fel cynrychiolwyr dysgwyr, penaethiaid a llywodraethwyr, ac arweinwyr o asiantaethau statudol a thrydydd sector sy'n gweithio gyda phlant a phobl ifanc

Yn ystod yr arolygiad, bu arolygwyr:

- yn cyfarfod ag arweinydd y cyngor, aelodau etholedig sy'n gyfrifol am wasanaethau addysg, aelodau etholedig sy'n gyfrifol am graffu ar wasanaethau addysg, y prif weithredwr, y cyfarwyddwr addysg, arweinwyr a rheolwyr eraill mewn gwasanaethau addysg, staff perthnasol eraill yn yr awdurdod lleol, rheolwr gyfarwyddwr y consortiwm rhanbarthol ar gyfer gwella ysgolion a staff perthnasol eraill o'r consortiwm rhanbarthol
- yn edrych yn fanwl ar brosesau hunanwerthuso'r awdurdod lleol
- yn ystyried cynlluniau strategol a gweithredol yr awdurdod lleol ar gyfer gwella
- yn craffu ar amrywiaeth o ddogfennau, gan gynnwys gwybodaeth am ddeilliannau dysgwyr, gwybodaeth am berfformiad ysgolion a lleoliadau addysg eraill, gan gynnwys gwybodaeth gan y consortiwm rhanbarthol ar gyfer gwella ysgolion, cofnodion o amrywiaeth o gyfarfodydd, adroddiadau a gyflwynwyd i'r cyngor neu'r swyddogaeth graffu, gwybodaeth am ddiogelu dysgwyr ac unrhyw wybodaeth arall sy'n berthnasol i wasanaethau addysg yr awdurdod lleol sydd gan Estyn

Ar ôl yr arolygiad ar y safle a chyn cyhoeddi'r adroddiad, fe wnaeth Estyn:

- adolygu canfyddiadau'r arolygiad ochr yn ochr â'r dystiolaeth ategol gan y tîm arolygu er mwyn dilysu, safoni a sicrhau ansawdd yr arolygiad
- rhoi copi drafft o'r adroddiad i'r awdurdod lleol er mwyn iddo nodi unrhyw bryderon ynghylch cywirdeb ffeithiol, a gwneud diwygiadau yn ôl yr angen

Copïau o'r adroddiad

Mae copïau o'r adroddiad hwn ar gael gan yr awdurdod lleol ac ar wefan Estyn (www.estyn.llyw.cymru)

Lluniwyd yr adroddiad hwn yn unol ag Adran 38 Deddf Addysg 1997, Deddf Plant 2004 a Deddf Dysgu a Sgiliau 2000.

Cymerwyd pob rhagofal posibl i sicrhau bod y wybodaeth yn y ddogfen hon yn gywir adeg ei chyhoeddi. Dylid cyfeirio unrhyw ymholiadau neu sylwadau ynglŷn â'r ddogfen hon/cyhoeddiad hwn at:

Yr Adran Gyhoeddiadau

Estyn

Llys Angor, Heol Keen

Caerdydd

CF24 5JW neu drwy anfon e-bost at cyhoeddiadau@estyn.llyw.cymru

Mae'r cyhoeddiad hwn a chyhoeddiadau eraill gan Estyn ar gael ar ein gwefan: www.estyn.llyw.cymru

©Hawlfraint y Goron 2023: Gellir aildefnyddio'r adroddiad hwn yn ddi-dâl mewn unrhyw fformat neu gyfrwng ar yr amod y caiff ei aildefnyddio'n gywir ac na chaiff ei ddefnyddio mewn cyd-destun camarweiniol. Rhaid cydnabod y deunydd fel hawlfraint y Goron a rhaid nodi teitl yr adroddiad penodol.

Dyddiad cyhoeddi: 20/09/2023